

8. URHEILEVAT ISÄ(N)KULLAT

ISÄT URHEILUKUVISSA JA KUVIEN TAKANA

Kolme isyyskuvaa

Jorma Kinnunen huutaa ja itkee iltapäivälehdessä kannessa. Kimmo-poika on voittanut keihäänheiton maailmanmestaruuden. Pikku-Jani vääntää mönkiäisen rattia uimarannalla. Esa Sievinen on turvallisesta taustalla maan ja veden välissä. 'Kiekkosankari vauvana' kertoo jutun otsikko paljastavasti. Kultamitalileijona Ville Peltosen äidin kuva-arkisto on avattu julkisuudelle MM-juhlien humussa. Esa-isä, jääkiekkosankari hänkin, leikkii jälkikasvunsa kanssa ammeessa.

Miksi nämä kuvat? Kun kohteena on urheilu, sukupuoli ja journalistinen kuva, niin ensimmäisenä ei varmasti tule mieleen edellinen kuvasarja. Urheilunhan voi nähdä nuoren miehen individualistisena odysseijana mieheyteen. Se on kamppailu, jossa tasavertaiset miehet ovat kilpailleet samoilla ehdoilla voitosta ja menestyksestä. Urheilun normi on ollut mies, sukupuoli on edelleenkin nainen. 'Nainen kelpaa sankariksi vain miehen korvikkeena' kertoo Helsingin Sanomien otsikkokin naisten päivänä kuluvaa vuotta (1).

Valitsemani isäkuvat rikkovatkin perinteistä asetelmaa, jossa urheilu on voitu nähdä fyysisenä todisteena miessukupuolen paremmuudesta ja myös traditionaalisen miehisyyden viimeisenä linnakkeena, jonka maskuliiniset rakenteet estävät tehokkaasti naisten etenemisen urheiluelämän portaikoissa (2). Nämä kuvat monien muiden urheilullisten isäkuvien joukossa edustavat omaa lajityyppiään urheilujournalismissa. Niissä urheilijoita kuvataan irrallaan urheiluympyröistä ja niiden vauhdikkaista tapahtumista tuomalla heidät läheistensä luo ja arkipäivän ympyröihin. Tällaiset henkilökuvat täydentävät urheilijoista tiedotusvälineissä annettua kuvaa, mutta samalla ne kertovat jotain merkittävää myös suomalaisesta miehisyydestä ja siitä miten me joudumme nykyään käymään jatkuvia neuvottelelujä siitä, minkälaisia miesten tai naisten pitäisi olla tai miten heidän pitäisi toimia elämän eri aloilla.

'Uusi isyys'

Isyys tai 'uusi isyys' on ollut yksi avaintermeistä, kun naistutkimuksessa tai 'uudessa miestutkimuksessa' on puhuttu miehen mahdollisuuksista muuttua. Betty Friedanista Elisabeth Badinteriin tai Tommi Hoikkalasta Juha Siltalaan löytyy ei vain viitteitä, vaan niin teoreettista, poliittista kuin käytännöllistäkin isyyden merkityksen painottamista. Esimerkiksi Badinter kirjoittaa kaksivaiheisesta isyydestä, jossa mies muuttuu hoivaavasta isä/äidistä ohjaajaisäksi (3) ja Hoikkala on huomannut muuttuvaa vanhemmuutta tutkiessaan, kuinka lapsilta odotettiin vielä 1950-luvulla isän kunnioittamista, kurinalaisuutta, siisteyttä ja tottelevaisuutta, kun 1990-luvun vanhempien ihanteena tuntuu olevan eräänlainen neuvotteleva vuorovaikutusote lapsiin (4).

Kyse ei tietysti ole vain muuttuneista isä-poika -suhteista, vaan suurin muutos lienee tapahtunut naisen ja äidin yhteiskunnallisessa asemassa. Amerikkalaisia TV-mainoksia ja 'uutta isyyttä' tutkineiden Scott Coltranen ja Kenneth Allanin mukaan miehet olivat 1980-luvulla joka kymmenennessä mainoksessa vanhemman roolissa, kun 1950-luvulla prosenttiluku oli seitsemän. Epäilty 'uuden isyyden' näkymisen selvä lisääntyminen jokapäiväisessä kulttuurituotteessa olikin harhaa. Muutos oli toki tapahtunut, mutta se oli naisen asemassa: kun heidät vielä 1950-luvulla esitettiin joka kolmannessa naisia kuvanneessa mainoksessa äitinä, niin kolmekymmentä vuotta myöhemmin nainen äitinä oli suhteellisesti ottaen isyyttä harvinaisempi näky amerikkalaisessa TV-mainoksessa (5). Naiset olivat siis siirtyneet huomattavasti nopeammin miehille työn ja vapaa-ajan kentille kuin miehet kotiin, vanhemman rooliin. Kaiken lisäksi isyys esittäytyi niin mainoksissa kuin perhesarjoissakin ristiriitaisia elementtejä ja roolimalleja sisältävänä kokonaisuutena - ei minään selvärajaisena 'uuden isyyden' airueena. Amerikkalaisissa 'saippuaopperoissakin' on ainakin viisaita ja rakastavia isiä, koomisia aviomiehiä ja epätavanomaisissa perheissä isyyttään toteuttavia miehiä (6), joista ensimmäiset voitaisiin luokitella sen 'uuden isyyden' piiriin kuuluvaksi, josta tasa-arvopuheessa on ollut kyse.

Edellisestä huolimatta haluan väittää, että myös miehen ja isän asema, rooli ja tehtävät ovat viimeisten vuosikymmenten kuluessa muuttuneet. Muutos ei ole kuitenkaan ollut niin nopeaa ja helppoa kuin on ehkä oletettu. Esimerkiksi tilastot kotitöiden tekemisestä - jotka piilottavasti sisäänsä erilaiset kompetenssikysymykset, valtapelit ja identiteettiongelmat - ovat viime aikoihin asti

noudattaneet selkeää sukupuolten välisen työnjaon kaavaa, jossa kotityöt, lastenhoitoa ehkä lukuun ottamatta, ovat kuuluneet naisille (7). Tasa-arvosanomasta, 'uuden miehen ja isän' propagoimisesta huolimatta miehet eivät ole halunneet tai - ja tätä haluan korostaa - kyenneet huonojen taitojensa ja vähäisen sosiaalisen tuen vuoksi valtaamaan itselleen tilaa kotitöiden tekemiselle (8). Samalla kuitenkin kotitöiden merkitys nykynaiselle lienee vähentymässä, jota kuvastaa jo edellä mainittu naisten siirtyminen mainoksissa kodin piiristä työelämään ja vapaa-ajan harrasteisiin (9).

Sukupuolten välisten suhteiden muutosta tutkittaessa onkin välttämätöntä analysoida kummankin sukupuolen asemassa ja tehtävissä tapahtuneita muutoksia, jotta niiden merkitys tulisi täydesti ymmärrettyä (10). Vaikka siis sukupolvien välillä ei mainoskuvissa ollut tapahtunut juurikaan muutosta isän asemassa tai hänen tehtävissään, niin melko nopeasti muuttunut äidin asema osoittaa varmuudella sen, että isän asemaan on kohdistunut valtavia uudistuspaineita, jotka jo sinällään ovat vaikuttaneet mieheyden ja isyyden sisältöön. Eikä tässä ole vielä edes ajateltu nykyisen massatyöttömyyden aiheuttamaa tilannetta (11).

Kuvien pikaselaus

Kun nyt sukellan esittelemieni kolmen urheilukuvan taakse, niin en väitä, että ne edustaisivat määrällisesti jotain suurta muutosta siinä tavassa, miten urheilevaa miestä on journalistisessa kuvassa käsitelty. En edes uskalla väittää, että isyyttä ei olisi kuvattu aiempina vuosikymmeninä niin kuin näissä kuvissa, mutta melko varma olen siitä, että urheilijoiden isä-poika -suhteita ei ole entisaikoina näin esitetty. Yritänkin kartoittaa urheilu- ja miestutkimuksen avulla sitä kenttää, mistä nämä kuvat kertovat. Minkälaisia muutoksia urheilussa, miehisyydessä ja isyydessä - varsinkin isä ja poika -suhteissa - on viime vuosikymmeninä tapahtunut ja miten nämä muutokset pelkistyvät valitsemiini kuviin. Palataanpa ensiksi kuviin.

Kuva, jossa Jorma Kinnunen on tunteellisena pojan voitettua MM-kullan, kertoo Suomen kansalla urheilun 'suurta kertomusta'. Se on ennen kaikkea kuva siitä, että poika-Kinnusen urheilun eteen tehdyt uhraukset eivät ole olleet turhia. Suomen kansa yhdessä kovaluonteisen ja -nahkaisen isä-Jorman kanssa puhkeaa kyyneliin, kun Suomen oma poika voittaa toiset kepin heitossa. Se on kansallishenkinen, isän ja isänmaan puolesta kuva, jossa uuden sukupolven mies osoittaa saavutuksillaan olevansa

jälleenrakennuskauden miehen veroinen. Samalla se kuitenkin kertoo siitä, että mieheyden - ainakin urheilevan - määrittelijänä on edelleen edellisen sukupolven edustaja. Tässä tapauksessa se oli Jorma Kinnunen, jossakin toisessa yhteydessä Juha Väätäinen, Juha Mieto tai joku muu saman aikakauden 'tee se itse mies' (12). Kuvan synnyttämä spontaani reaktio oli varmaankin se, että vihdoinkin poika toteutti isä-valmentajansa ikaikaisen toiveen. Kimmo-poika kutistui kuvan sanomassa isänsä delegaatiksi, mitä kuvaa vastaan hän on joutunut tietoisestikin taistelemaan lähes koko uransa ajan (13).

Toisen kuvan päähenkilöiden, Jani ja Esa Sievisen, suhde on periaatteessa edellisen kopio. Isä on valmentanut poikaansa pikkunaperosta asti aina tavoitteenaan tehdä tästä maailman paras uimari. Isä on jopa uhrannut oman työuransa valmentaa poikaansa. Teksti, johon kyseinen kuva kuuluu, kertoo juuri tästä isän ristiriitaisesta tilanteesta, jonka ydinkysymys on: "Miten rakastaa ja vaatia yhtäaikaan?" (14). Edelliseen kuvaan nähden voimatasapaino on tässä parissa keikahtanut päinvastaiseksi, sillä kyseisen aikakauslehden kannessa komeilee Jani Sievisen kuva, vaikka haastattelun kohteena onkin isä eli Esa Sievinen. Jos Jorma Kinnusen ja Esa Sievisen yhdistää toisiinsa se, että he ovat huippu-urheilijoiden isiä ja valmentajia, niin erottava tekijä on sekin selvä: Jorma Kinnunen on miehisyshierarkiassa oman huippu-urheilijataustansa vuoksi Esa Sievistä huikkeasti edellä, mitä nämä valitsemani kuvatkin viestivät. Etusivun kuviin pääsee isä-poika -parista se tunnetumpi jäsen, vaikka teksti kertoisikin toisen saavutuksista tai ajatuksista.

Kolmannessa kuvassani hupailivat entinen ja nykyinen kiekkoileijona, Esa-isä ja Ville-poika. Kuvan tarkoituksena on kertoa Ville Peltosen urasta vauvasta MM-loppuottelun ratkaisijaksi. Vaikka isän huikea ura mainitaankin, niin Ville Peltosesta MM-kisojen jälkeen tehtyjen haastattelujen pääosiin nousevatkin yllättäen muut suhteet. "MM-sankari Ville Peltonen tunnustaa suoraan sydämestä: Kaikki kunnia äidille" (15), julistaa yhden iltapäivälehden kansi, kun monissa muissa kuvissa ja jutuissa Villen läheisimpinä henkilöinä on joko tyttöystävä Hanna Viitanen tai sitten MM-kultaa voittanut joukkue, jota "ilman en ole mitään" (16). Kyseinen kuva yhdistettynä Esa ja Toini Peltosen yhteiseen halauskuvaan ja Villen 'tuttisuukuvaan' luo Villestä eräänlaista 'pehmomiehen' ideaalia, jolle läheiset ihmissuhteet ovat tärkeimpiä asioita maailmassa. Isä-Esakin kuvataan rentona ja onnellisena pikkulapsensa kanssa

intiimisti ammeessa leikkivänä miehenä.

Kuvat kertovat kolmesta erilaisesta isä-poika -suhteesta urheilussa. Kaikki ovat todella ainutkertaisia tapauksia jo siitäkin syystä, että todellisia huippu-urheilijoita on yksinkertaisesti mitättömän vähän, jos sitä verrataan siihen valtavaan massaan, joista huiput valikoituvat. Amerikkalainen urheilusosiologi ja miestutkija Michael Messner onkin osuvasti kuvannut urheilua “epäonnistumisen rakenteeksi”, jossa yhtä voittajaa kohti voi olla satojatuhansia häviäjiä (17). Jorma ja Kimmo, Esa ja Jani sekä Esa ja Ville ovat harvinaisuudestaan huolimatta tai sen vuoksi koko kansan omaisuutta. Jokainen meistä tietää näistä hemmoista yhtä jos toistakin. Emme ole voineet vältellä tiedotusvälineitä niin hyvin, etteikö meillä olisi - usein melko vankkakin - käsitys siitä, millaisista miehistä, isistä ja pojista, näissä tapauksissa on kyse. Ennen kuin jatkan näiden eräänlaisten isä-poika ihanne- tai ideaalityyppien käsittelyä, niin on syytä vilkaista menneisyyteen ja muistella, minkälaisia isä-poika -suhteita urheiluhistoriamme tuntee.

Isän muuttunut asema urheilumaailmassa eli 'Ukot', 'Papat', 'meidän esat' ja 'isukit'

Urheilijamiesten poikalapset saavat, jos eivät äidinmaidossa niin isän hiessä ja kyynelissä tartunnan urheiluun. Kun isä urheilee, niin varsinkin heidän poikansa oppivat urheilun suuren merkityksen miesidentiteetille kulttuurissa, jossa urheilu on niin arvostetussa asemassa kuin se Suomessa on. Sillä, onko isä ollut menestynyt urheilija, ei välttämättä ole suurta merkitystä - monesti juuri isän kesken jäänyt ura saa hänet siirtämään toiveensa poikaan. Kyse lapsen menestymisessä voi isällä olla jopa “koko kodin kunniassa”, kuten Martti Silvennoinen huomasi tutkiessaan 1980-luvulla perheitä, joiden lapset urheilivat (18).

Urheilu ei kuitenkaan ole ollut nykyisen kaltaista intensiivistä vanhempien tukea ja konkreettista huoltamista vaativa lasten harrastus kuin viimeisten viidentoista tai kahdenkymmenen vuoden ajan. Aiemmin lapset saattoivat aloittaa, jatkaa ja lopettaakin urheilu-uransa ilman että vanhemmat paljonkaan puuttuivat jälkikasvujensa tekemisiin. Lasten urheilu ei luvannut suuria rahoja, koko perheen ’julkkiselämää’ eikä yleistä arvostusta niin kuin nykyään. Ehkä vasta 1970-luvulla Lasse Virénin ja Juha Miedon kaltaiset suuret urheilusankarit nousivat Suomessa täältä puuttuvan hovin tai elokuvatähtien tasolle, kuten kulttuuritutkija Markku Koski on todennut (19). Kun Lassen Päivi-vaimo ja Tuomas-

poika tulivat tutuiksi koko Suomen kansalle aikakauslehtien sivuilta, niin pää oli avattu siinä pelissä, jossa urheilijoiden yksityiselämä muuttui yhteiseksi kansallisomaisuudeksi aivan kuin myöhemmin Matti Nykäsen voittamat mitalitkin.

Urheiluelämässä tunnetaan kuitenkin monenlaisia 'isähahmoja', joiden kertaaminen antaa perspektiivin siihen, miten olemme tulleet tämän päivän isäkäsiytyksiin. Perinteisintä isäauktoriteettia kuvaa mainiosti hiihtäjä Jari Räsänen isän lempinimi 'Ukko', joka virittää mielikuvan tuvan pöydän päässä istuvasta maalaisisännästä, joka ottaa puusuksensa ja rottinkisauvansa esille, kun se tilantölle sopii tai kun tulee lähtö metsälle, kauppaan tai naapuriin. 'Meidän ukko' on myös hyvin yleinen isästä käytetty termi urheilumaailmassa. Sillä viestitetään useimmiten käsitystä isästä, joka on samalla tavalla 'poissaoleva' niin kuin kaikkien poikien isien väitetään näköjään kulttuurista riippumatta olevan (20). 'Ukko' elää myös vähän toisessa ajassa kuin poikansa. 'Ukko-Räsänenkään' ei ole liiemmästi tyrkyttänyt mielipiteitään nykyhiihdosta ainakaan valtakunnalliseen julkisuuteen, kuten esimerkiksi Eero Mäntyranta tai Jorma Kinnunen omilla tahoillaan säännöllisesti tekevät tai heitä pyydetään niin tekemään.

Kaukaisen ja poissaolevan isän, 'ukon', merkitys urheilevalle jälkikasvulle saattaa olla vähäinen, mutta yhtä hyvin se voi paisua valtaviin mittasuhteisiin, kuten 1980-luvun alkupuolen huippujalkapalloilijalla Atik Ismailille kävi: "Halusin hirveästi näyttää isälle mitä osaan, että se hyväksyisi mut. Olin ihan pieni lapsi, kun isä pesi kerran mun hiukset. Sen jälkeen se ei koskenut kertaakaan". Atikin isä ei myöskään kertonut lainkaan omista peliajoistaan eikä puhunut poikansa kanssa jalkapallosta - vei kerran viisivuotiaana kentälle, siinä kaikki. Kaiken lisäksi poika joutui kilpailemaan isän kanssa äidin rakkaudesta (21). Vaikka Ismailin tapauksessa tataarikulttuuri voikin selittää isäsuhdetta, niin samanlaisia poissaolevia ja kommunikointikyvyttömiä isiä löytyy aitosuomalaisienkin miesten elämäkerta-aineistoista aivan riittävästi (22).

Jos 'Ukko' tavallaan alleviivaa isä-lapsi -suhteen biologista ja auktorisoivaa puolta, niin eräs 'Pappa' eli Reino Ruotsalainen, ammattijääkiekkoilija Reijo Ruotsalaisen isä pitää tässä suhteessa sisällään enemmän kasvattajaa, tukijaa, isyyden sosiaalista ja tasavertaisempaa puolta - isän, pojan ja pojan kavereiden yhteistä kasvua ja yhteisiä tavoitteita. 'Pappa' Ruotsalainenhan tuli kuuluisaksi ei ainoastaan poikansa mainioiden saavutusten

ansioista, vaan ennen kaikkea pätevänä valmentajana ja nuorten pelaajien kasvattajana, jonka käsistä lähti maailmalle monta muutakin hyvin menestynyttä pelaajaa. Kun pikkupoikien ja -tyttöjen joukkueiden ensimmäiset valmentajat rekrytoidaan vieläkin useimmiten pelaajien vanhemmista, niin tuhansia ja tuhansia 'pappoja' pyörii tälläkin hetkellä urheilukentillä valmentamassa ja huoltamassa 'isooa perhettä'.

'Pappojen' aikakauden jälkeen olikin odotettavissa isäsuhteen kehittyneempi, läheisempi ja intiimimpi versio, jossa isä ei kaitse suurta laumaa, vaan keskittyy vain omaan jälkikasvuunsa. 'Meidän esoja' alkaa pikkuhiljaa syntyä joka puolelle urheilevaa Suomea, kun Sievisten, Selänteiden tai Kolehmaisten tarinat kolahtavat lastensa ja perheidensä parasta ajatteleviin vanhempiin. Kaikki isät eivät hyljänne ammattiaan tai omistaudu muuten täydellisesti lahjakkaalle lapselleen, mutta samanlaisia 'perheyryksiä' nähdään lähitulevaisuudessa aivan varmasti lisääkin. Julkisuuden kautta nähtynä tällaisessa perheyryksessä urheileva nuori on johtotähti, jonka ehdoilla muu perhe toimii. Tietenkään ei ole selvää se, tietääkö tämä stara itse, mikä hänelle olisi parasta ja silloin isäauktoriteetti astuu esiin. Julkinen performanssi on kuitenkin tasavertaisten kavereiden suhde, jossa isä, 'meidän esa' näyttäytyy enemmänkin hoivaajana, asioiden järjestelijänä kuin ankarana ja asiantuntevana valmentajana, jota hän epäilemättä myöskin on. Toisin sanoen Esa-Jani -suhteessa on monia ohjaavan yhdessäolon, kavereus- ja valmentajatyypin vanhemmuuden tyypillisiä piirteitä, joita kaikkia nykyvanhemmuudesta yleisemminkin löytyy (23).

Jos ajateltaisiin, että urheilullisen isyyden historiallisen kehittymisen voisi asettaa yhdelle aikajatkumolle, niin rakentamani silta 'ukosta' 'papan' kautta 'meidän esaan' pitäisi sisällään idut yhteiskunnassa yleisemminkin tapahtuneista isyyden psykososiaalisista muutoksista tullessamme 1950-luvulta 1990-luvulle ja maaseutumaisesta kulttuurista kaupungistuneempaan aikakauteen. Kun isyys ei kehity vain perheen sisäisen dynamiikan tai abstraktien tasa-arvovaatimusten paineessa, vaan, kuten alleviivaan, esimerkiksi vapaa-ajan harrastusten esimerkkinäni urheilun käytännöllisten vaatimusten paineessa, niin kuvaamani kehitystrendi asettuu sille kuuluvaan arvoonsa. Samalla kun on kauhisteltu aivan aiheellisesti nuorisourheilun asettamia vaatimuksia lapsille ja heidän vanhemmilleen, on tämä käytännössä johtanut siihen, että vanhemmat ja lapset ovat löytäneet toisensa eivätkä isätkään enää ole niitä moitittuja poissaolevia ukonjörriköitä. "Jos emme olisi tehneet sitä (uineet), olisin ollut äkäinen isä, joka

olisi aina sanonut lapsilleen: 'Menkää pois, ei isä jaksa.' Olisiko se ollut parempaa elämää? Me olisimme olleet toisillemme kaukaisia“, pohtii Esa Sievinenkin isyyttään (24).

Isäkäsittelymme ei ole täydellinen, jos jätämme pohtimatta sen, minkälaisia isiä ovat nykyiset urheilijasankarit itse. On helppo uskoa, että huippu-urheilevan pojan isä jakaa menestyksen ja kyyneleetkin poikansa kanssa, mutta miten suhtautuu huippu-urheilija itse jälkikasvuunsa? 'Isukki' on lempinimi, jonka useimmiten saa kannettavakseen joukkueen ensimmäinen tai sitten asiasta eniten innostunut isä. Vaikka 'isukin' titteli irtoaa vain sellaiselle miehelle, joka on ylpeä ja tohkeissaan isyydestään, niin 'jätkäkulttuurille' tyypillisesti tämänkin nimen kantamiseen voi liittyä paradoksi, joka tekee sen humoristiseksi tai monimerkityksiseksi - vastakohtat ikään kuin täydentävät toisiaan. Kun Jokereiden ja maajoukkueen raudanluja pakki Mika Strömberg julistautuu 'pehmoisäksi', niin nykymiehen mahdollisuudet erilaisten - myös julkisuudessa näkyvien - maskuliinisuuksien kantajana saa ehkä kauneimman ilmauksensa. Strömbergin maireia ilme Janette-tyttö käsivarsillaan keskellä jääkiekkohulinaa ei silti jätä paljon selityksille sijaa, 'isukki' mikä 'isukki' (25).

Urheilun koveneminen - miehisyyden pehmeneminen?

Ennen vanhaan miehet olivat rautaa ja laivat puuta. Tämä vanha slogan pitää edelleenkin aika usein paikkansa puhuttaessa syistä varsinkin miesurheilijoiden nykyiseen menestymättömyyteen. Tätä mieltä oli kestävyysjuoksujen entinen päävalmentaja Juha Väätäinen, samaa on korostanut Jorma Kinnunen ja jopa vielä pelaajan kirjoissa oleva koripalloilija Kari-Pekka Klinga on sisäistänyt puheen- ja ajattelunparren, vaikka tässä puheena oleva nuorten sukupolvi onkin päässyt parempiin tuloksiin kuin Klinga konsanaan (26). "Ei näille uusille kavereille voi sanoa mitään ilman, että ne lähtee treeneistä veke. Nyt ei ole näköpiirissä sellaista jätkää josta heti vois sanoa, että tosta tulee jotakin“, vasta 33-vuotias Klinga vertaa itseään nykypäivän nuoriin (27).

On eräänlaista historian ironiaa, että urheilun ammattimaistuesssa, kaupallistuesssa, tulostason noustessa, kilpailun kansainvälistyessä ja kaikin puolisen menestystavoittelun kiihtyessä näyttää siltä, että itse urheilijat vain pehmenevät, tulevat sivistyneimmiksi, ajattelevimmiksi, tunteita osoittavimmiksi ja esimerkiksi isyyttä ja tasa-arvoa korostaviksi nuoriksi urheilun miehisiksi tai naisellisiksi lähettiläiksi. Kun urheilu on rautaa niin miehet voivatkin olla

muokattavaa, siloiteltavaa, esteettistä tai pehmeää puuta?

Yksilöpsykologisesti ajatellen selitys voisi olla siis se, että urheilussa menestyvän miehen ei tarvitse turhaan korostaa miehisyttään, kun urheilun valtaisa julkisuus on jo tehnyt selväksi kaikille, että tässä on 'oikea', maskuliininen mies. Kulttuurinen tuki antaa näin yksittäiselle miehelle liikkumavapautta oman maskuliinisuutensa kanssa. Samanlainen liikkumavapaus taas puuttuu esimerkiksi TV-julkkis Simo Rantalaiselta, jonka lähes epätoivoista maskuliinisuuden metsästystä joko veljeilemällä kamppailu-urheilijoiden kanssa tai ottamalla yhteen itseään heikompien kanssa olemme viime kuukausina joutuneet määrättömästi seuraamaan. Matti-Esko Hytösen taltioima Rantalaisen julkinen pahoinpitely tunnettujen urheilumiesten käsissä alleviivaa tätä havaintoa, sillä se tuntuu sanovan: 'tavalliset kuolevaiset, älkää edes yrittäkö pärjätä meille!' (28).

Kyse urheilullisen miehisyden pehmenemisestä ei tietenkään palaudu vain yksilötasolle, vaan nämä urheilun uudet ja rankemmat vaatimukset vaikuttavat ennen kaikkea valmennuksen organisointiin ja julkisuuteen. Kun valmentautuminen vaatii kokopäivätoimista työtä urheilijalta, niin se ei yksin riitä: tarvitaan valmentajia, huoltajia, fysioterapeutteja, voitelihoja, psykologeja, teknisiä neuvonantajia, tutkijoita, laboratoriomestareita, lääkäreitä, pappeja ja ties ketä, jotta urheilija saadaan viritettyä kisakuntoon. Tämä urheilijasta eri tavoin riippuvaisten ihmisten joukko on koko ajan kasvamaan päin. Mitä se on merkinnyt miehisydelle?

Vanhojen hyvien aikojen ikonina voi pitää (ammatti)nyrkkeilyn maailmaa, josta lukemattomat elokuvaklassikot 'Raivosta härästä' 'Rockyyn' tai suomalaiset versiot elokuvana ja näytelmänä Tarmo Uusivirrasta ja Reima Virtasesta ovat kertoneet. Niistä löytyy se 'rautainen mies', joka tahdonvoimalla raivaa tiensä viidakosta, jota asuttavat erilaiset mafiosot ja siipeilijät. Lähin mies, yleensä vanha valmentaja, on hänkin raudanluja tyyppi, jonka lähimmäisen rakkaus on pakattu armottomaan harjoitteluun ja säälimättömään psyyken kovettamiseen. Nykypäivän tilanne on toinen: jos vaatijan ja tukijan ristiriitaista paikkaa ei ole ottanut isä, kuten kuvaamissani Sievisten tai Selänteiden tapauksessa, Saku Koivusta, Petteri Nummelinista, Wahlstenien pojista ym. puhumattakaan, niin urheilijat ovat löytäneet itselleen eräänlaisen 'varaisän' tai 'mentorin', kuten miestutkijat tällaista nuoren miehen tukijaa, kummisetää, nimittävät (29).

Parhaimmillaan urheilijalla on siis isän, erilaisten asiantuntijoiden, omien ystävien ja kilpakumppaneiden lisäksi vielä yksi tärkeä mies tukenaan. Hän on 'tiensiloittaja', jolla on yleensä oma urheilu-ura ja siitä saatu arvokas kokemus takanaan ja hän auttaa nuorempaansa näiden karikoiden selvittämisessä. Yleensä tämä suhde on ystävyysuhde, mutta myös taloudellinen suhde, 'mentor' saa avustaan palkkion joko valmentajan, managerin tai jonkun muun nimikkeen alla. Tunnetuimmat suomalaiset mentorit lienevät Jari Litmasen manageri Harri Kampman, Mika Häkkisen manageri Keke Rosberg ja Jari Isometsän valmentaja Harri Kirvesniemi. Näiden, ja monien heidän kaltaistensa, avulla nuorten urheilijatähtien ei tarvitse kohdata vastoinkäymisiään tai voittojaan yksin - aina on läheinen mies tukemassa ja opastamassa. Vielä vain vähän aikaa sitten lahjakkaat nuoret menivät maailmalle omin nokkinensa ja tuloksena on ollut ikäviä tragedioita. Ilman tukijaa ei Atik Ismail saanut ammattilaisuraansa käyntiin eikä Arto Tolsa taas kestänyt kotiinpaluuta uransa jälkeen - viina meinasi viedä kummatkin yksin jääneet miehet.

Urheilu on siis kilpailun kovenemisen vuoksi joutunut muuttamaan suhtautumistaan urheilijaan, jonka hyvinvointi on ainakin nousemassa pääasiaksi koko järjestelmässä (30). Se on tuonut urheilijan rinnalle monenlaisia tukijärjestelmiä ja -henkilöitä, jotka eivät ole jättäneet jälkiään myöskään siihen miehisyyteen, jota urheilusta löydämme. Myöskään urheilun markkinoijat eivät ole olleet asian suhteen passiivisina. Erilaiset mediakonsultoinnit, kommunikaatioharjoitukset ja PR-tilaisuudet ovat nykyään urheilijoille jopa rankempia tilaisuuksia kuin harjoitukset ja kilpailut. Sponsorit vaativat rahoilleen täyden vastineen ja urheilijan on suostuttava sekä toimimaan mallinukkena että muutenkin nuhteettomana kansalaisena ja eräänlaisena ideaalimiehenä - muuten urheilutuote tai mainostettu tavara kärsivät markkinoilla takaiskun. Tällainen rahalla ostettu 'sivilisoituminen' on varmasti monin verroin tehokkaampaa kuin vielä 1970- ja 1980-luvuilla esimerkiksi jääkiekkomaajoukkueessa käytetty rangaistusmetodi 'maitojunalla kotiin'. Siitähän kärsi pelaajan lisäksi kohtuuttomasti koko lajin imago ja sitä kautta sen talous. Taloudellinen intressi kaiken lisäksi jakautuu sekä pelaajan että koko organisaation kanssa niin, että voittajia ovat kumpikin, jos ongelmia ei esiinny. Ei olekaan ihme, miten urheilevista ongelmalapsista on muutamassa vuodessa kasvanut aikuisia vastuunsa tuntevia miehiä - kaljoittelusta saati tappeluista alkaa nykyään olla vaikea löytää uutisia.

Tällainen urheilijamiesten käyttäytymistapojen paraneminen voidaan nähdä Norbert Eliaksen sivilisoitumisteorian kauniina jatkeena: kun muualla yhteiskuntaelämässä miehet on jo aiemmin saatu 'kesytettyä', niin viimeisenä brutaalin maskuliinisuuden linnakkeena myös urheilu on vihdoinkin saatu sivistettyä (31). Tätä havaintoa tukee sekin, että tunteenomainen väkivalta esimerkiksi tappeluina ja muina raivostumisina kesken ottelun, on korvautunut välineellisemmällä väkivallalla eli omaa joukkuetta hyödyttävällä väärinpelaamisella 'kahvaamisella', roikkumisella tai jopa psyykkisenä ärsyttämisenä (32). Yhtenä syynä tähän sivilisoitumiseen ovat tietysti urheiluelämään lisääntyvässä määrin astuneet naiset, jotka varsinkin pohjoismaissa ovat perinteisestikin hoitaneet lastensa ja miestensä sivistämistehtäviä.

Toisesta näkökulmasta katsottuna asia näyttää vähemmän modernilta ja vähemmän suoraviivaiselta kehitykseltä. Voi nimittäin ajatella, että modernit länsimaiset yhteiskunnat ovat esimerkiksi 'isävaltaisiin' eli patriarkaalisiin entisiin tai idän kulttuureihin verrattuna 'veljesvaltaisia', fratriarkaattisia kulttuureja, joissa tasavertaisten (mies)subjektien välinen kilpailu jäsentää yhteiskuntaa (33). Tähän viittaa vahvasti sekin, että amerikkalaisia miesurheilijoita tutkineen Michael Messnerin tutkimusten mukaan miesten vertaisryhmät olivat urheilijoiden isä paljon merkittävimpiä vaikuttajia urheilijamiesten miehisyyden ja urheilu-uran rakentumisessa (34).

Tällöin kuvaamani isän ja 'mentoreiden' merkityksen kasvu näyttäytyy jonkinlaisena paluuna vanhaan. Urheilumaailmassa nykyään esiintyvän 'isäkeskeisyyden' voi myös tulkita niin, että ainakin jotkut isät ovat havahtuneet tekemään jotain länsimaissa väitettyä isien merkityksen vähentymistä vastaan. Kun taustalla on oma tyytymättömyys oman isän 'poissaolevuuteen' ja negatiivisuuteen sekä faktatieto avioerojen ja muiden miehisten kulttuurimallien isää 'syövästä' vaikutuksesta, niin nuoret isät eivät ehkä haluakaan jäädä passiivisina seuraamaan isyytensä valumista käsistä (35). Näiden syiden vuoksi urheilunkin organisaatiokeskeisyys on korvautumassa uudelleen perhekeskeisyydellä ja muodolliset virallisuhteet epämuodollisemmilla tunnesuhteilla.

Urheilumaailman kehitys ei ole tässä suhteessa irrallinen muusta yhteiskunnasta, jossa vakavasti keskustellaan hyvinvointivaltion jälkeisen kauden perhe-, hoiva-, osuuskunta- tai pienyrittäjyysyhteiskunnista, joissa yhteiskunnallinen tuotanto,

vapaaehtoistoiminta ja epämuodolliset verkostot linkittyisivät nykyistä tiiviimmin yhteen. Kun tämä keskustelu on tähän asti ollut hyvin naiskeskeistä pitäen sisällään suuren ja aiheellisen huolen naisten asemasta syntymässä olevassa 'piikayhteiskunnassa'(36), niin ehkäpä maskuliininen urheilun maailma on reagoinut kuvaamalla tavalla samaan ongelmaan eli kasvottomien urheilujärjestelmien tehottomuutta on lisätty valjastamalla isät, äidit ja vapaaehtoiset urheilijan perheyrytyksen eteen.

Uskon, että suomalaiselle miehisyydelle tällainen käänne 'patriarkaalisempaan' suuntaan on ollut enimmäkseen hyväksi: se on tuonut isät lähemmäksi urheilevia poikiaan ja se on helpottanut nuoren sukupolven selviytymistä miehisyiden kriiseistä, kun kokeneemmat ovat heitä siinä auttaneet kokemuksellaan. Sen sijaan naisten asema voi tällaisessa urheilun organisoitumisessa palautua pelkäksi äiti-piian rooliksi, vaikka en miehistä esimerkeistäni huolimatta pidä lainkaan mahdottomana sitä, että yhä useammin myös urheilevat tytöt ja naiset ovat urheilun perheyrytyksen johtotähtiä joidenkin naistennistähkien tavoin. Jos taas kyseistä perheyrytysmallia arvioisi uuden yhteiskuntarakenteen mahdollisena perusyksikkönä, niin huomattavista eduistaan - teho, emotionaalinen tuki jne. - huolimatta perheyryksikön hyvinvoinnin sitominen lähes täysin yhden sen jäsenen suorituskykyyn on yleistettäväksi malliksi mahdoton. Sen sijaan malli voisi toimia tietyissä tapauksissa erinomaisesti, jos se yhdistyisi jonkinlaisen turvan takaavaan osa-aikatyöhön ja/tai urheilijapalkan kaltaiseen 'perusturvaan', joiden avulla eri alojen ihmiset voisivat 'repäistä' itsensä mukaan taloudellisesti epävarmempiin, mutta muuten mielekkäisiin projekteihin, kuten nyt urheilu-uraan tai vaikkapa taiteilijan ammattiin.

Oli tulevaisuus mikä tahansa, niin jo nykyisen kehityksen valossa on selvää se, että urheilemisen rakenne-ehdot ovat koventuneet, mutta samalla se on 'pakottanut' arvioimaan uudelleen poissaolevaa isyyttä ja urheilun kovaa miehisyttä tavalla, jolla on jo ollut omat positiiviset seurauksensa. Voidaan myös sanoa, että tämä urheilun sisäinen kehitys on vaikuttanut ratkaisevasti siihen kuvaan, minkä journalismi on miehisydestä ja isyydestä viime vuosina antanut. Sen sijaan on vaikea osoittaa, että journalistit tai tiedotusvälineet olisivat osanneet aivan tietoisesti esittää uusia puolia urheilevista miehistä. Tältä pohjalta katsottuna näyttäisi pikemminkin siltä, että urheilevat miehet ja isät olisivat muuttuneet ja journalismi olisi vain tekstikoneidensa ja salamavalojensa kanssa taltioinut kehitystä.

Näin ei kuitenkaan ole ollut, vaikka ns. urheilun todellisuuden ja siitä journalismissa esitettyjen kuvien välisen suhteen erittely on lähes mahdotonta ainakin silloin, kun kyse on miehisyyden ja isyyden kaltaisten kulttuuristen käsitteiden tarkastelusta. Jotkut yhteiskunnalliset kehityskulut ovat kuitenkin vaikuttaneet journalismiin eri tavoin kuin edellä analysoimaani urheilumaailmaan. Esimerkiksi lehtitalo on sekin markkinavoimien ja tehokkuusvaatimusten armoilla siinä missä urheilujärjestökin. Toimituksissa on huomioitava yhä tarkemmin lukijakunnan koostumus ja lehdessä mainostava asiakaskunta. Tärkeä tekijä on myös journalistien oman ammattitaidon ja -orientaation muuttuminen (37). Näistä näkökulmista tarkastelenkin uudelleen aiheitani ja valitsemiani urheilun isäkuvia ja kysyn, miksi tällaisia isä-poika -kuvia nykyään löytyy journalistisista tuotteista?

Lisää markkinoita, lisää miehisyyksiä!

Urheilu-uutiset ovat perinteisesti olleet miesten heiniä. Urheilun seuraaminen oli vielä reilu vuosikymmen sitten nuorten ja keskiikäisten melko työväenluokkaisten miesten hallitsemaa aluetta (38). Urheilujournalismikin kohdistettiin heille, mikä olikin helppoa, koska myös suuri osa urheilutoimittajista jakoi tämän sosiokulttuurisen statuksen kohderyhmänsä kanssa. Kummassakin ryhmässä muutoksia on tapahtunut ja ainakin muutospaineeet ovat koko ajan koventuneet. Kun Helsingin Sanomien päätoimittajaa Reetta Meriläistä haastateltiin urheilujournalismista, niin hän piti sitä sekä epäanalyttisena, kunnianhimottomana, kompetenssiongelmaisena että epäintellektuaalisena (39). Vaikka itseruoskinnan maku tuntuikin edellisessä voimakkaana, niin ainakin toimituksissa on yhä enemmän tehty töitä markkinoiden laajentamiseksi.

Yksi selvimmistä urheilujournalismin kohderyhmistä ovat olleet naiset. Kun naisten halutaan lukevan ja seuraavan yhä enemmän urheilua, niin myös journalististen tuotteiden on pystyttävä kertomaan tapahtumista niin, että naiset niistä myös kiinnostuvat. Hyvän kuvan naisten rahallisestakin merkityksestä urheilulle antaa se, että miehisistä miehisemmässä Englannin jalkapalloliigassa ovat naiset nousseet kahdesta syystä keskeiselle sijalle haettaessa uusia kannattajia liigajoukkueille. Uusia katsojia hankitaan nykyään pääasiassa perheille ja yrityksille myytävillä kausikorteilla, joita yhä useammin myös työssä olevat naiset, äidit ja tytöt käyttävät. Katsomotulot ovat kuitenkin pienenevä osa esimerkiksi Manchester Unitedin tuloista peittäen nykyisin noin kolmanneksen tuotoista,

kun TV-sopimukset, muu sponsorointi ja ennen kaikkea oheiskauppa, 'rättibisnes', tuottavat suurimmat voitot. "Ja naiset ostavat Manun paitoja, housuja jne. Satojen miljoonien markkojen arvosta vuodessa. Naisiin kannattaa sijoittaa", huokasi urheiluhistorioitsija James Mangankin Suomessa käydessään (40). Kun naiset on saatu kiinnostumaan vaikkapa vain oheishyödykkeiden kautta urheilusta, niin myös journalismin on pikkuhiljaa noteerattava naiset urheiluaiheisten artikkeleiden kuluttajina.

Suomessa naistenlehdet ovat jo pitkään tehneet myös miesten urheilusta naisille kohdistettuna ns. human interest -juttuja. Näissä tarinoissa 'uusi mies' ja 'uusi isyys' on yhä uudelleen ollut haastattelujen yksi keskeisaiheista. Urheilijamiehen perhettä, vaimoa, lapsia, asumista ja yleensä perhe-elämää on näissä jutuissa käsitelty usein myös miehisyyttä ja isyyttä pohtimalla. Naistenlehtien tapa 'propagoida' hyviä elämisen malleja, olivat ne sitten juppien muuttoa maalle luomuviljelijöiksi tai erilaisia ja aina uusia laihdutus- ja kiinteytysohjeita, on tavoittanut monin eri tavoin myös 'uuden isyyden' konkretisoimisen. Myös perinteiset päivälehdet ovat naisurheilutoimittajien kautta pehmentäneet ja feminisoineet urheilusta kirjoittamistaan. Suomessakin meneillään oleva 'miesboomi' on toki vaikuttanut miestoimittajiinkin. Esimerkiksi iltapäivälehtien kirjoittelu jääkiekon maailmanmestaruuskilpailujen jälkitunnelmista osoitti selvästi, että miehisyydestä pystytään nykyään kertomaan tunteisiin vetoavasti ilman miehistä uhoilua ja vieläpä miestoimittajien toimesta. Miesten keskeinen yhteisyys ja läheisyys, jääkiekkosankareiden ikävä vaimojensa ja etenkin lastensa luo sekä feminiinisen filosofivalmentajan lämmin kunnioitus välittyivät myös television kautta suurelle yleisölle (41).

Urheilu-uutisia ja -tuloksia on viime vuosina yhä useammin täydentänyt henkilökuvana näiden tulosten takana olevasta ihmisestä, hänen ajatuksistaan sekä uran myötä- ja vastamäistä. Useimmiten tällaiset artikkelit silittävät haastateltavaa ja koko urheilujärjestelmää myötäkarvaan, mutta harvinaisia eivät enää ole sellaisetkaan artikkelit, joissa asetetaan kyseenalaiseksi monet urheiluelämän itsestäänselvytykset. Siteeraamani Atik Ismailin haastattelu on hyvä esimerkki lehtijutusta, jossa pohditaan kriittisesti myös niitä miesideaaleja, joita urheilussa ja kulttuurissamme yleisemminkin pidetään arvossa.

Urheilu- ja mieskriittisemmälle kirjoittamiselle urheilujournalismissa antaa pontta myös se tosiasia, että liikuntakulttuuri muuttuu

kiihtyvällä vauhdilla ja nuorten harrastamat lajit ovat täysin erilaisia kuin vanhentumaan päässeeseen urheilutoimittaja- ja -toimitsijajoukon nuoruuden bravurilajit. Esimerkiksi erittäin hyvin menestyneitten lumilautailijoitten alakulttuurina on todella vaikea sovittaa yhteen minkään perinteisen urheilun alakulttuurin kanssa. Löysissä vaatteissaan 'notkuvaa' androgyynia lautailijaa on vaikea kuvitella mateennahkaisen hiihtävän lihaskimpun seuraksi seuraavien talviolympialaisten joukkue-esitteeseen, vaikka kotiinpaluujuhlassa 'puolipiipun' vääntäjät voivat joutua vetämään kätensä hihasta esiin kätelläkseen kulttuuriministeriä, kun lylynlykkijät siirtävät vaivautuneesti monojaan menoasentoon. Tuskin näiden lautailijoiden isät, tyttö- tai poikaystävätkään ehtivät tulla suurelle yleisölle tutuiksi ennen ensimmäistä olympiamitalia eivätkä urheilujärjestöjen napamiehet voi röyhistellä, koska nämä nuoret ovat itse hankkineet valmentautumisrahansa välinevalmistajien 'tallilautailijoina'. Tällaisissa alakulttuureissa perinteinen miehisuus on varmasti rapautunut eikä uuden miehisyyden koodistoa vielä ole voitu urheilujournalismista lukea.

Isä(n)kullat journalistisessa urheilukuvassa - perinteinen, uusi ja tuleva isyys

Jorma Kinnunen, Esa Sievinen ja Esa Peltonen esittävät journalistisissa kuvissaan kukin oman isätarinansa. Isä-Kinnunen edustaa tässä ryhmässä perinteistä isää, esikuvaa ja kuriagenttia. Meidän-Esa taas on 1970-luvulta periytyvän 'uuden isyyden' urheiluun sijoitettu ideaalityyppi, joka antaa kaikkensa pojalleen ja perheelleen. Täysin pyyteettömäksi isäksi häntä ei voi moittia, mutta luopuminen omasta urasta ja ripustautuminen pikkupojan mahdolliseen menestykseen osoitti isyyttä, jota Elisabeth Badinterin käyttämä termi isä/äiti ehkä kuvastaa parhaiten (42). Esa Sievinenkin on omassa elämässään jo siirtynyt ohjaaja/isän vaiheeseen, mikä ulkopuolisen silmin on tapahtunut yllättävän kivuttomasti, vaikka ilman kriisejä se ei Sievisen itsensä mukaan ole tapahtunut (43). Hoiva, jota valmentaja Curt Lindström antoi vastasyntyneille lapsilleen, ei tehnyt hänestäkään liian naismaista, kuten jotkut psykoanalyttisiin teorioihin pohjautuvat populaarit väitteet ovat esittäneet. Esa Peltonen on kasvattanut vaimonsa Toinin kanssa pojastaan Villestä jääkiekkogladiattorin, jonka puheista on vaikea löytää maskuliinista uhoa tai epä-älyllistä itsensä korostamista. "Kotona katselen paljon telkkarista elokuvia ja puuhastelemme Hannan kanssa ihan tavallisia kotiaskareita, teemme ruokaa, pesemme pyykkiä...", kertoo Ville ennen kuin alkaa

ylistämään äitiään (44).

Journalistinen mies- ja isägenre on itse asiassa hyvin nopeasti muovautunut kunnioitetusta isäauktoriteetista kohti lapsista huolehtivaa läheistä isähahmoa. Silti kaikkia kuvissa esiteltyjä isätyyppejä löytyy nykyäänkin journalismista - ei 'uusi isyys' ole mitenkään itsestään selvä voittaja tässä sopivasta miehisyydestä, naisellisuudesta ja ei-miehisyydestä käytävässä kulttuurisessa kamppailussa. Tämä sukupuolisopimuksen jatkuva neuvotteluhan leimaa kuluva 1990-lukua yhtä hyvin kuin yhteiskuntaluokkien välinen kamppailu oli tyypillistä 1970-luvulla. Urheilu on vain yksi kenttä, tosin miehisyydessään paljastava, jossa tätä naismieskeskustelua joudutaan varmasti vielä pitkään seuraamaan. Urheiluhan on vasta aivan viime vuosina avautunut tällaiselle kulttuurisesti 'herkemmälle' keskustelulle.

Kolme isäkuvaani ja niistä aukipurkamani urheilun, miehisyyden ja journalismin tulkinnat pyrkivät kiteyttämään joitakin olennaisia piirteitä tästä sukupuolten ja sukupolvien välisiin suhteisiin keskeisesti liittyvästä urheilukeskustelusta. Urheilusta löydämme siis urheilevien isänkulttien lisäksi myös yhä useammin urheilijoiden isäkultia tai jopa urheilevia isäkultia. Eivätkä suomalaiset tunnu enää jäävän missään jälkeen ruotsalaisista 'pehmomiehistäkään'. Kun viime kesänä tein ensimmäistä versiota tästä artikkelista, niin pilaisin sillä, että jääkiekkoilija Janne Ojanen sai vain kuohuviiniä ja sikarin, kun vauva syntyi kesken kisojen. Saman tapahtuman koittaessa ruotsalainen kollega sentään pakkasi laukkunsa ja lähti synnytykseen. Tänä vuonna Teemu Selänne kuitenkin pesi tyylikkäästi ruotsalaisen tässäkin kisassa: kun Selänne myytiin kovalla kohulla Winnibegistä Anaheimiin, niin Teemu ja urheilujournalistit olivat eniten huolissaan siitä, pääseekö tuleva isä ajoissa Kaliforniasta vaimonsa luokse synnyttämään.

Ja etteikö huippu-urheilua voi sovittaa 'uuden isyyden' kanssa? "Poikalapsen syntymä, yhden ottelun lepo, kolme päivää harjoittelematta ja valvottu yö (kaikki lapsen syntymän takia) terästivät Teemu Selännettä", kirjoitti Helsingin Sanomat artikkelissaan, jonka otsikkona oli "Teemu Selänteen ilta oli täydellinen. Anaheimin täysi katsomo sai vihdoon juhlia hattutempua" (45). Huippu-urheilijan identiteetti venyy pelikortista sarjakuvaksi, miksei siis synnyttäjistä maalisepoksi tai kummisedästä vaipanvaihtajaksi?

Viitteet

1. Anna-Stina Nykäsen artikkeli Helsingin Sanomissa, 8.3.1996. Artikkelin perustui Soile Veijolan alustukseen studia olympia -luentosarjassa 7.3.1996. Ks. myös Veijola 1995.
2. Piikkareilla pintaa syvemältä 1995.
3. Badinter 1994, 257.
4. Hoikkala 1994, 99, 103, 104.
5. Coltrane & Allan 1994, 43-66.
6. Ema, 56.
7. Niemi 1994, 163-172.
8. Vrt. Tigerstedt 1994, 72-74.
9. Coltrane & Allan 1994, 43-66.
10. Vrt. Holter & Aarseth 1993.
11. Kortteinen 1994, 153-173. Kortteisen keskeneräisen työttömien elämäkertojen pohjalta tehtävän tutkimuksen väliaikatiedoista päätellen työttömyys asettaa ja miehet myös käsittelevät sen hyvin ristiriitaisilla tavoilla, joista osa tukee voimakkaasti ns. uutta isyyttä ja miesten läheisempää suhdetta lapsiin ja kotitöihin.
12. Vettenniemi 1996. Artikkelin kertoo elävästi mm. Jorma Kinnusen elämäntarinan ja suhtautumisen urheiluun ja harjoitteluun, jota leimasi 'hirmuinen työnteko'.
13. Ema.
14. Riitta Pollarin artikkeli Kotiliedessä 1.3.1996.
15. Ilta=Sanomat 13.5.1995.
16. Paula Baggen artikkeli Ilta=Sanomissa 13.5.1995.
17. Messner 1992, 46.
18. Silvennoinen 1987.
19. Koski 1992, 153-168.
20. Holter & Aarseth 1993, Messner 1992, 27-29.
21. Kari Räisänen artikkeli Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä 27.5.1995.
22. Siimes 1994.
23. Hoikkala 1993.
24. Riitta Pollarin artikkeli Kotiliedessä 1.3.1996.
25. Ilta=Sanomat 8.5.1995.

26. Vrt. Tiihonen 1994, 229-233. Vettenniemi 1996.
27. Juha Salosen artikkeli Helsingin Sanomissa 20.3.1996.
28. Matti-Esko Hytösen artikkeli Helsingin Sanomissa 3.3.1996. Artikkelin sisään oli piilotettu tietysti toinenkin viesti: älkää haastako riitaa Simo Rantalaisen kanssa tai voitte joutua tekemisiin kovempien kundien kanssa, eräänlainen kaverin henkivakuutus siis.
29. Vrt. Sabo & Panepinto 1990 tai Bly 1990.
30. EU-tuomioistuimen tekemä ns. Bosman-päätös parantanee myös muiden kuin todellisten huippu-urheilijoiden asemaa suhteessa työnantajiinsa.
31. Elias 1978 ja 1982. Elias ja Dunning 1986.
32. Tiihonen 1994, 243.
33. Näre 1994, 139.
34. Messner 1992, 30.
35. Holter & Aarseth 1994, 36-37. Norjalaiset nykymiehet kuvasivat omia isiään jotenkin tuntemattomina, poissaolevina, ei-persoonina, lukkiutuneina tai aggressiivisina, 'pelkkinä asemina' ja he halusivat ilmaista itsestään positiivisena sen, minkä näkivät isissään negatiivisena. Ziehe 1991. Ziehen mukaan perinteinen mies- ja isäauktoriteetti on kokenut 'erosion' varsinkin 1970- ja 1980-luvuilla. Olisiko nyt muutos toiseen suuntaan?
36. Anttonen 1995, 222-224.
37. Vrt. Tiihonen 1994, 234-241.
38. Vuolle 1986, 203-226.
39. Kari A. Nurmelan artikkeli Liikunta & tiede -lehdessä 1/96, 50.
40. James Manganin alustus urheilun kaupallistumisesta, sponsoroinnista ja professionaalistumisesta, Helsinki 25.3.1996.
41. Tiihonen 1996.
42. Badinter 1994, 257.
43. Riitta Pollarin artikkeli Kotiliedessä 1.3.1996.
44. Paula Baggen artikkeli Ilta=Sanomissa 13.5.1995.
45. Artikkeli (LA TIMES-Washington Post-AP) Helsingin Sanomissa 27.2.1996. Vakuuttavuutta havainnolle tulee lisääkin NHL:stä, jossa Mario Lemieux pani Selännettä paremmaksi: "Lemieux juhli poikansa syntymää. Pittsburghin tähtihyökkääjä teki viisi maalia ja syötti kaksi", kirjoitti Helsingin Sanomat 28.3.1996. Herää kysymys: pitäisikö lasten syntymää verrata jo dopingiin?

Kirjallisuus:

Anttonen, Anneli (1994): Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea, Nätkin, Ritva (toim.): Naisten hyvinvointivaltio. Tampere, Vastapaino, 203-226.

Badinter, Elisabeth, 1993: Mikä on mies? Tampere, Vastapaino.

Bly, Robert (1990): Iron John. A Book About Men. Reading.

Coltrane, Scott & Allan, Kenneth (1994): "New" Fathers and Old Stereotypes: Television Advertising. Masculinities 2/94, 43-66.

Elias, Norbert (1978 ja 1982): The Civilizing Process. Vol 1: The History of Manners ja Vol 2: Power & Civility: New York.

Elias, Norbert ja Dunning, Eric (1986): Quest for Excitement. Sport and Leisure in the Civilizing Process. Oxford: Basil Blackwell.

Elias, Norbert & Dunning, Eric (1986): Quest for Excitement. Sport and Leisure in the Civilizing Process. Oxford, Basil Blackwell.

Hoikkala, Tommi (1993): Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä, Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi (1994): Mies, kasvatus ja auktoriteettimaisema. Teoksessa Roos, J.P. & Peltonen, Eeva (toim.): Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista. Helsinki, SKS.

Holter, Oystein Gullvåg & Aarseth, Helene (1993): Menns livssammeheng. Oslo, Ad Notam Gyldendal.

Kortteinen, Matti (1994): Kun pohja pettää. Teoksessa Roos, J.P. & Peltonen, Eeva (toim.): Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista. Helsinki, SKS.

Koski, Markku (1992): Matti on Matti. Teoksessa Urheilukirja, toim. Sironen, Esa; Tiihonen, Arto & Veijola, Soile. Tampere, Vastapaino.

Messner, Michael (1992): Power at Play. Sports and the Problem of Masculinity. Boston, Beacon Press.

Niemi, Iris (1994): Perheiden ajankäyttö. Teoksessa Suomalainen perhe, Tilastokeskus, Väestö 1994:5, Helsinki, 163-172.

Näre, Sari (1994): Jumalan vai äidin valta? Muslimimpiesten symbioottinen hierarkia. Teoksessa Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto (toim.): Miestä rakennetaan - maskuliinisuuksia puretaan. Tampere, Vastapaino, 133-160.

Sabo, Donald & Panepinto, Joe (1990): Football Ritual and the Social Reproduction of Masculinity. Teoksessa Sport, Men and the Gender Order. Critical Feminist Perspectives, toim. Messner, Michael A. ja Sabo, Donald F. Champaign, Human Kinetics Publishers.

Siimes, Mika (toim.) (1994): Eläköön mies. Mieselämäkertoja. Helsinki, SKS.

Silvennoinen, Martti (1987): Vanhempien koulutus, liikunta-aktiivisuus sekä pojan kilpaurheilua koskevat suoriutumisedotukset. Liikunta ja tiede 24, 6-7.

Tigerstedt, Christoffer (1994): Kotityö ja isyys uusina projekteina. Teoksessa Roos, J.P. & Peltonen, Eeva (toim.): Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista. Helsinki,

SKS.

Tiihonen, Arto (1994): Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet. Teoksessa Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto (toim.):

Miestä rakennetaan - maskuliinisuuksia puretaan. Tampere, Vastapaino.

Veijola, Soile (1995): Naisen asema urheilussa. Piikkareilla pintaa syvemmältä. Helsinki, Opetusministeriö.

Vettenniemi, Erkki (1996) Isä räyhäsi, poika vaikenä. Kinnusten kaksi keihäsetosta. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.): Kundikirja. Gaudeamus (painossa).

Vuolle, Pauli (1986): Urheilun kulutus: Penkkiurheiluharrastus. Teoksessa Vuolle, Pauli, Telama, Risto, Laakso, Lauri (toim.): Näin suomalaiset liikkuvat. Helsinki, VAPK.

Ziehe, Thomas (1992): Uusi nuorisot. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Jyväskylä, Vastapaino.